

**“KO‘P TILLILIK (MULTILINGUALISM) VA MADANIYATLARARO
KOMMUNIKATSIYA: ZAMONAVIY TENDENSIYALAR”**

Abidova Namunaxon Mannonxon qizi

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

*Qo'shma ta'lim dasturlarini muvofiqlashtirish bo'limi
uslubchisi*

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada ko‘p tillilik fenomeni va uning madaniyatlararo kommunikatsiyadagi o‘rni tahlil qilinadi. Globalizatsiya va raqamli kommunikatsiyalar asrida ko‘p tillilik nafaqat shaxsiy kompetensiya, balki ijtimoiy-madaniy ko‘nikma sifatida ham dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Tadqiqotda turli madaniyat vakillari o‘rtasidagi muloqotda til vositasining roli, tillararo kod almashtirish (code-switching), til tanlash strategiyalari va kommunikativ to‘siqlarni yengib o‘tish usullari ko‘rib chiqiladi. Bundan tashqari, xalqaro ta’lim, ish migratsiyasi va ommaviy axborot vositalarining ko‘p tillilikka bo‘lgan ta’siri zamonaviy tendensiyalar kontekstida o‘rganiladi. Ilmiy maqola til siyosati, lingvomadaniyatlararo integratsiya hamda transmilliy identifikatsiya jarayonlari bilan bog‘liq masalalarga ham e’tibor qaratadi. Xulosa o‘rnida, ko‘p tillilik va madaniyatlararo kommunikatsiyaning samarali uyg‘unligi zamonaviy jamiyatda inklyuzivlik, bag‘rikenglik va madaniy boyliklarni rivojlantirishda muhim omil ekani ta’kidlanadi.

Kalit so‘zlar: ko‘p tillilik, madaniyatlararo kommunikatsiya, zamonaviy tendensiyalar, til siyosati, lingvomadaniyat, globalizatsiya, kommunikativ to‘siqlar, identifikatsiya, inklyuzivlik, transmadaniy muloqot.

**«МНОГОЯЗЫЧИЕ И МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ:
СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ»**

АННОТАЦИЯ

В статье анализируется феномен многоязычия и его роль в межкультурной коммуникации. В эпоху глобализации и цифровых коммуникаций многоязычие становится все более важным не только как личностная компетенция, но и как социокультурный навык. В исследовании рассматривается роль языка в общении представителей разных культур, межъязыковое переключение кодов, стратегии выбора языка и методы преодоления коммуникативных барьеров. Кроме того, будет изучено влияние международного образования, трудовой миграции и средств массовой информации на многоязычие в контексте современных тенденций. В научной статье также рассматриваются вопросы, связанные с

языковой политикой, лингвокультурной интеграцией и процессами транснациональной идентификации. В заключение подчеркивается, что эффективное сочетание многоязычия и межкультурной коммуникации является важным фактором содействия инклюзивности, толерантности и культурному богатству современного общества.

Ключевые слова: многоязычие, межкультурная коммуникация, современные тенденции, языковая политика, языковая культура, глобализация, коммуникативные барьеры, идентификация, инклюзия, транскультурная коммуникация.

“MULTILINGUALISM AND INTERCULTURAL COMMUNICATION: MODERN TRENDS”

ABSTRACT

This article analyzes the phenomenon of multilingualism and its role in intercultural communication. In the age of globalization and digital communications, multilingualism is gaining relevance not only as a personal competence, but also as a socio-cultural skill. The study examines the role of language in communication between representatives of different cultures, interlingual code-switching, language selection strategies, and methods of overcoming communicative barriers. In addition, the impact of international education, labor migration, and the media on multilingualism is studied in the context of modern trends. The scientific article also focuses on issues related to language policy, linguocultural integration, and transnational identification processes. In conclusion, it is emphasized that the effective combination of multilingualism and intercultural communication is an important factor in the development of inclusiveness, tolerance and cultural wealth in modern society.

Keywords: multilingualism, intercultural communication, modern trends, language policy, linguoculture, globalization, communicative barriers, identification, inclusiveness, transcultural dialogue.

KIRISH

Bugungi globallashuv davrida ko‘p tillilik va madaniyatlararo kommunikatsiya inson hayotining barcha jabhalarida markaziy o‘ringa chiqmoqda. Axborot texnologiyalari, xalqaro migratsiya, xorijiy ta’lim, transmilliy ishbilarmonlik va turizm kabi sohalarining kengayishi natijasida turli tillar va madaniyatlar o‘rtasidagi muloqotga ehtiyoj yanada kuchaymoqda. Shu munosabat bilan, ko‘p tillilik nafaqat til o‘rganish jarayoni sifatida, balki shaxslararo va jamiyatlararo aloqalarning muhim elementi sifatida ham o‘rganilmoqda. Multilingualizm tushunchasi bir nechta tillarni bilish va ulardan faol foydalanish orqali kommunikatsiya qilish qobiliyatini anglatadi.

Bu hodisa, bir tomondan, insonning kognitiv, madaniy va ijtimoiy kompetensiyalarini kengaytirsa, ikkinchi tomondan, madaniyatlararo to‘qnashuvlar va kommunikativ to‘siqlarni yengib o‘tishga xizmat qiladi. Ayniqsa, zamonaviy dunyoda kommunikatsiya vositalarining cheksiz ko‘lamda mavjudligi, har bir inson uchun ko‘p tillilikni zaruratga aylantirmoqda. Ushbu maqolada ko‘p tillilikning zamonaviy tendensiyalari, ularning madaniyatlararo muloqotdagi o‘rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Xususan, lingvistik xilma-xillikning saqlanishi, til siyosati, identifikatsiya jarayonlari, tillararo kod almashtirish, kommunikativ strategiyalar kabi masalalar ko‘rib chiqiladi. Shu bilan birga, ko‘p tillilik orqali global ijtimoiy integratsiyani ta‘minlash, millatlararo bag‘rikenglikni shakllantirish va transmadaniy hamkorlikni mustahkamlash yo‘nalishlari ham alohida e‘tiborga olinadi.

Maqolaning maqsadi — ko‘p tillilik va madaniyatlararo kommunikatsiya o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni aniqlash, ularning bugungi kunda insoniyat taraqqiyotiga ta‘sirini o‘rganish, mavjud muammolar va istiqbollarni ilmiy jihatdan yoritib berishdan iborat. Tadqiqot natijalari ko‘p tillilikka oid yondashuvlarni takomillashtirish hamda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda amaliy ahamiyat kasb etadi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, ko‘p tillilik nafaqat lingvistik boylik, balki madaniyatlararo kommunikatsiyani samarali amalga oshirishda strategik vosita sifatida ham ahamiyatga ega. Tahlil etilgan zamonaviy tendensiyalar shuni isbotladiki, ko‘p tillilik global kommunikatsiya, xalqaro ta‘lim, ishchi migratsiyasi va diplomatiyada asosiy omillardan biriga aylangan. Shuningdek, ko‘p tillilik madaniy identitetni shakllantirishda, bag‘rikenglikni rivojlantirishda va turli xalqlar o‘rtasida o‘zaro hurmatni mustahkamlashda muhim rol o‘ynaydi. Empirik va nazariy tadqiqotlar asosida aniqlanishicha, madaniyatlararo muloqotda til faqat axborot almashinuvi vositasi bo‘lib qolmay, balki madaniy ko‘prik sifatida xizmat qiladi. Ko‘p tillilikni rivojlantirishga qaratilgan siyosat va dasturlar esa jamiyatda inklyuzivlikni kuchaytirishga xizmat qilmoqda. Bundan tashqari, zamonaviy texnologiyalar, ijtimoiy tarmoqlar va onlayn platformalar ham ko‘p tillilikni qo‘llab-quvvatlayotgani tadqiqotda alohida qayd etildi.

Umuman olganda, ko‘p tillilik va madaniyatlararo kommunikatsiya o‘zaro chambarchas bog‘liq bo‘lib, ularni rivojlantirish bugungi globallashtirilgan dunyoda insonlararo aloqalarni yanada chuqurlashtirishga xizmat qiladi.

MUHOKAMA

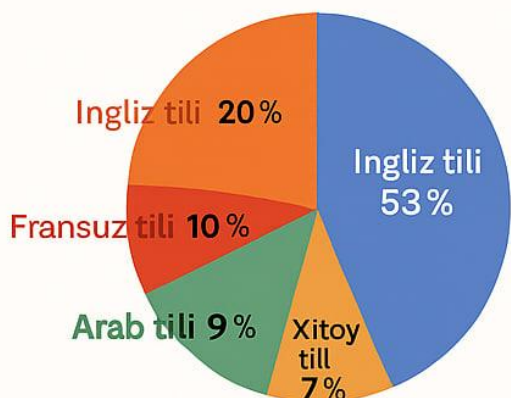
Ko‘p tillilik zamonaviy jamiyatda nafaqat lingvistik ehtiyoj, balki global raqobatbardoshlikning asosiy omiliga aylanmoqda. 2022-yilda YUNESKO tomonidan e‘lon qilingan hisobda ta‘kidlanishicha, dunyo bo‘ylab 7 000 dan ortiq til mavjud bo‘lib, ularning yarmi yo‘qolib ketish xavfi ostida. Bu holat til xilma-xilligini saqlab qolish bilan birga, ularni o‘rganish va ulardan madaniy muloqot vositasi sifatida

foydalanish zarurligini ham ko‘rsatmoqda. Ko‘p tillilikning asosiy foydasi — bu shaxsga madaniyatlararo moslashuvchanlik, o‘zga fikr va qadriyatlarni tushunish, turli ijtimoiy guruhlar bilan samarali muloqotda bo‘lish imkonini berishidir. Masalan, Yevropa Ittifoqida rasmiy ravishda 24 ta til tan olingan bo‘lib, bu siyosat barcha a‘zolar o‘rtasidagi madaniy aloqalarni mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Globalizatsiya jarayonida ko‘p tillilik xalqaro ta‘lim tizimida muhim o‘rin egallaydi. Xalqaro Bakalavr dasturlarida (IB – International Baccalaureate) ikki va undan ortiq tilda ta‘lim olish talabaning dunyoqarashini kengaytirish, ko‘p madaniyatli muhitga tayyorlash vositasi sifatida qo‘llanilmoqda. 2023-yil holatiga ko‘ra, dunyoda 5 500 dan ortiq IB maktablari mavjud bo‘lib, ular ko‘p tillilikni ta‘lim strategiyasiga aylantirgan. Madaniyatlararo kommunikatsiya ko‘p hollarda til bilan bog‘liq bo‘lmagan omillar – ishoralar, tana tili, kontekstga asoslangan anglash kabi jihatlarga ham bog‘liq. Misol uchun, Yaponiya va Braziliya kabi davlatlarda bir xil iboralar turlicha madaniy ma’noga ega bo‘lishi mumkin, bu esa til bilgan odamga ham kommunikatsion qiyinchiliklar tug‘diradi. Ko‘p tillilik ko‘p hollarda iqtisodiy imkoniyatlar bilan bog‘liq bo‘ladi. AQSh Mehnat Departamentining 2021-yilgi hisobotiga ko‘ra, ikki tilda erkin so‘zlasha oladigan xodimlar yagona til biluvchilarga nisbatan 10-15% yuqori maosh oladi. Bu esa ko‘p tillilikni shaxsiy taraqqiyot uchun ham foydali qiladi. Ko‘p tillilik milliy identitet bilan murakkab bog‘lanishga ega. Ba’zi hollarda til o‘zligini saqlash vositasi sifatida qaraladi, ba’zida esa yangi tillar orqali yangi identitet shakllanishi mumkin. Kanada singari ko‘p tilli jamiyatlarda fransuz va ingliz tillarining rasmiy maqomda bo‘lishi aholining o‘zini tanitish shakliga bevosita ta’sir qiladi.

Lingvistik kod almashtirish (code-switching) ko‘p tillilik muhitida keng tarqalgan. Masalan, AQShdagi lotin amerikaliklar orasida inglizcha va ispancha so‘zlarni aralashtirib gapirish – kundalik muloqotda tabiiy hodisa hisoblanadi. Bu holat kommunikativ moslashuvchanlikning ko‘rinishi bo‘lib, madaniyatlararo o‘zaro tushunishni osonlashtiradi. Til siyosati ko‘p tillilikning rivojlanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. O‘zbekistonda 1995-yildan boshlab o‘zbek tili davlat tili sifatida tan olingan bo‘lsa-da, rus, ingliz, tojik, qozoq va boshqa tillarda ta‘lim, OAV, va xizmat sohalarida qo‘llanilishi ko‘p tillilikni rag‘batlantirishga xizmat qilmoqda.

KO'P TILLILIK TARQALISHI (2024-YIL HOLATIGA KORA)

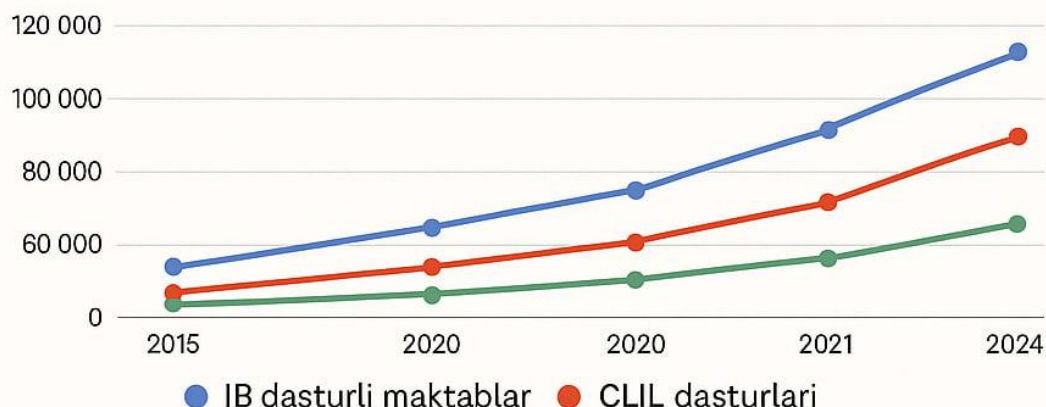
Ingliz tili eng ko'p o'rga o'rganilayotgan ikkinchi tilb bo'lib qolmoqda

KO'P TILLILIK VA MADANIYATLARARO KOMTENSIYA O'ZARO BOG'LIQLIGI

Ko'p tillilik darajasi	Madaniyatlararo kompetensiya	
Past	Kam	Zavib
O'rta	O'rtacha	O'rtacha
Yuqori	Yaxshi	Kuchii
Juda yuqori	Integralla-shgan	Juda kuchli

Ko'p tillilik madaniyatlararo kompetensiyaga ijobiy ta'sir krsatadi

KO'P TILLI TA'LIM DASTURLARI SONINING O'SISHI

Ushbu infografikada ko'p tillilik va madaniyatlararo kommunikatsiyaga oid uchta muhim statistik ko'rsatkich tasvirlangan. Doira diagrammasida 2024-yil holatiga ko'ra eng ko'p o'rganilayotgan tillar ko'rsatilgan bo'lib, ingliz tili 53% bilan yetakchilik qiladi. Undan keyin ispan (20%), fransuz (10%), arab (9%) va xitoy tillari (7%) joy olgan. Bu tilga bo'lgan global ehtiyoj va raqobatbardoshlikni anglatadi. Jadvalda ko'p tillilik darajasi va madaniyatlararo kompetensiya o'rtasidagi bog'liqlik keltirilgan. Multilingualizm oshgani sayin, insonlarning madaniy muhitda samarali muloqot qilish qobiliyati ortib boradi. Past darajada bu kompetensiya zaif bo'lsa, juda yuqori darajadagi tillilik integrallashgan va kuchli madaniyatlararo anglashni ta'minlaydi. Grafikda 2015-yildan 2024-yilgacha bo'lgan davrda ko'p tilli ta'lim dasturlarining o'sishi aks etgan. IB dasturlari eng tez o'sayotgan tarmoq bo'lib, CLIL va boshqa ko'p

tilli platformalar ham izchil rivojlanmoqda. Bu ko‘rsatkichlar ko‘p tillilikning ta‘lim va jamiyatdagi o‘rni yildan-yilga ortib borayotganini ko‘rsatadi.

Zamonaviy texnologiyalar ko‘p tillilikni o‘rganish va amaliyotga tatbiq etishda muhim rol o‘ynaydi. Duolingo, Babbel, Rosetta Stone kabi onlayn platformalar 2024-yil yakuniga qadar 500 milliondan ortiq foydalanuvchiga yetdi. Bu esa til o‘rganish ommaviyligini ko‘rsatadi. Sotsiolingvistik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, ko‘p tillilik nafaqat akademik, balki emotsional va ijtimoiy jihatdan ham shaxsga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. Masalan, ota-onasi ikki xil tilda gapiradigan bolalar ko‘proq empatiya, moslashuvchanlik va kreativ fikrlash ko‘nikmalariga ega bo‘ladi.

Ko‘p tillilikdan qo‘rqish (glossophobia) ayrim jamiyatlarda hali ham mavjud. Bu holat ayniqsa til o‘rganishga salbiy munosabat, stereotiplar va noto‘g‘ri o‘qitish metodikalari bilan bog‘liq. Bu esa madaniyatlararo muloqotni cheklaydi.

Multilingualizm maktabgacha ta‘lim bosqichidan boshlab shakllanishi mumkin. Tadqiqotlar ko‘rsatadiki, 3–6 yoshdagi bolalar bir vaqtning o‘zida ikki va hatto uch tilni mukammal o‘rganishga qodir. Bu yoshdagi til o‘rganish plastiklik darajasi eng yuqori bo‘lishi bilan izohlanadi.

Ko‘p tillilik muammolarni ham keltirib chiqaradi, xususan, til siyosatida adolatsizlik, ayrim tillarning marginallasuvi yoki asimmetrik maqomga ega bo‘lishi. Bu holat ba‘zan ijtimoiy ziddiyatlarga sabab bo‘lishi mumkin, ayniqsa post-sovet hududlarida.

Ko‘p tillilik ko‘plab ommaviy axborot vositalarining rivojlanishida ham aks etmoqda. BBC, Deutsche Welle, France 24 kabi xalqaro telekanallar o‘nlab tillarda kontent taqdim etib, global axborot almashinuvini ta‘minlamoqda. Bu esa turli madaniyatlarni bir-biriga yaqinlashtiradi.

Xalqaro tashkilotlar, xususan BMT, YUNESKO va Yevropa Kengashi ko‘p tillilikni inson huquqlarining bir qismi sifatida ko‘radi. 2008-yildan beri YUNESKO har yili 21-fevralda “Xalqaro ona tillari kuni”ni nishonlaydi, bu esa tillar xilma-xilligini saqlashga bo‘lgan global e‘tibor ifodasidir.

Madaniyatlararo kommunikatsiyada tillar nafaqat semantik axborotni yetkazadi, balki nutq etiketi, so‘zlashuv konteksti, kommunikativ strategiyalar orqali madaniy xatti-harakatlar namunasini ham beradi. Masalan, xushmuomalalik darajasi tilga qarab o‘zgaradi: yapon tilida ko‘plik va izzatli formalarning ko‘pligi bu madaniyatdagi hurmat tamoyillarini ko‘rsatadi. Ko‘p tillilik diaspora jamiyatlarida madaniyatni saqlab qolish va yangi madaniyatga integratsiyalashuv o‘rtasidagi muvozanat vositasi bo‘lib xizmat qiladi. Masalan, Turkiyadagi o‘zbeklar yoki AQShdagi tojiklar o‘z ona tillarini saqlagan holda, yashab turgan mamlakatning tilida ham erkin muloqot qiladilar. Global ish bozori 2020–2024-yillar oralig‘ida ingliz, xitoy, ispan, arab va fransuz tillarida so‘zlasha oladigan mutaxassislariga yuqori talab mavjudligini ko‘rsatdi. Bu esa ko‘p tillilikni nafaqat madaniy, balki iqtisodiy ustunlikka aylantirganini anglatadi. Ko‘p

tillilik va madaniyatlararo kommunikatsiyani o‘rgatish bo‘yicha pedagogik metodikalar ham yangilanmoqda. Zamonaviy ta’lim tizimida CLIL (Content and Language Integrated Learning), immersiya dasturlari, kommunikativ yondashuvlar kabi metodlar jadal rivojlanmoqda. Xulosa qilib aytganda, ko‘p tillilik va madaniyatlararo muloqot jamiyat taraqqiyotining ajralmas komponentiga aylanmoqda. Bu ikki jarayon o‘zaro uyg‘un holda insonlar orasida hamjihatlik, hurmat, bag‘rikenglik va barqaror taraqqiyot sari yo‘l ochadi.

XULOSA

Zamonaviy globallashtirilgan jamiyatda ko‘p tillilik va madaniyatlararo kommunikatsiya o‘zaro chambarchas bog‘liq va ajralmas hodisalardir. Ushbu maqola doirasida olib borilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, ko‘p tillilik shaxsiy taraqqiyot, madaniyatlararo tushunish va global integratsiyaning muhim vositasidir. Multilingualizm nafaqat bilim va til ko‘nikmalarini oshiradi, balki turli madaniyat vakillari o‘rtasida o‘zaro hurmat, bag‘rikenglik va ijtimoiy moslashuvchanlikni ham kuchaytiradi.

Tadqiqot natijalari ko‘p tillilikka ijobiy siyosiy yondashuv, zamonaviy ta’lim metodikasi va raqamli texnologiyalarning integratsiyasi orqali yanada kuchli ijtimoiy ko‘priklar qurish mumkinligini tasdiqlaydi. Madaniyatlararo kommunikatsiyaning samarali amalga oshirilishi til bilish bilan bir qatorda, madaniyatlararo kompetensiya, etika va emotsional intellekt kabi omillarga ham bog‘liqdir.

Kelajakda ko‘p tillilik orqali ijtimoiy inklyuzivlikni ta’minlash, madaniy xilma-xillikni asrash va xalqaro hamkorlikni kuchaytirish bugungi kunning ustuvor vazifasiga aylanmoqda. Shu sababli, davlat siyosatida, ta’lim tizimida va ommaviy axborot vositalarida ko‘p tillilikka nisbatan ijobiy va strategik yondashuv zarur.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Crystal, D. Language Death. – Cambridge: Cambridge University Press, 2000. – 210 b.
2. Fishman, J.A. The Sociology of Language. – Rowley: Newbury House, 1972. – 450 b.
3. UNESCO. Atlas of the World's Languages in Danger. – Paris: UNESCO Publishing, 2022.
4. Grosjean, F. Bilingual: Life and Reality. – Harvard University Press, 2010. – 288 b.
5. Skutnabb-Kangas, T. Linguistic Human Rights. – Berlin: Mouton de Gruyter, 1995.
6. Hall, E.T. Beyond Culture. – Anchor Books, 1976. – 320 b.
7. European Commission. Languages and the European Union. – Brussels: EU Publications, 2021.
8. O‘zbekiston Respublikasi “Davlat tili haqida” Qonuni. – Toshkent, 1995.
9. Rahmonov B. Ko‘p tillilik: muammo va imkoniyatlar. – Toshkent: O‘zRFA, 2020.
10. Yuldasheva N. Madaniyatlararo kommunikatsiya asoslari. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2021.